

Warszawa, 7.04.26

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

III.7060.3.2026.AI

**Sąd Najwyższy
Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych**

Plac Krasińskich
00-950 Warszawa

- za pośrednictwem -

Sądu Apelacyjnego [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

w sprawie

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

- przeciwko -

Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Skarżący: Rzecznik Praw Obywatelskich

[REDACTED]

[REDACTED]

**Skarga kasacyjna
Rzecznika Praw Obywatelskich**

Na podstawie art. 398¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz. U. z 2024 r., poz. 1568 ze zm. - dalej: kpc) oraz art. 398⁵ § 2 kpc w związku z art. 14 pkt 8 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.) wnoszę skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego [REDACTED] [REDACTED] Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 października 2025 r.,

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
Kontakt: formularze.brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

██████████ wydanego w sprawie z wniosku ██████████
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych ██████████ o wysokość
emerytury.

Powyższy wyrok zaskarżam w części dotyczącej punktu 1, zarzucając mu
(art. 398³ § 1 pkt 1 oraz § 2 kpc):

1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 25 ust. 1b
ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń
Społecznych (Dz. U. z 2024 r., poz. 1749 – zwana dalej „ustawa emerytalną”) poprzez
niezastosowanie prokonstytucyjnej wykładni tego przepisu w związku z wyrokiem
Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) oraz
niepublikowanym w organie urzędowym wyrokiem Trybunał Konstytucyjnego z dnia 4
czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20).

2) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 114 ust. 1 pkt 1
ustawy emerytalnej, wobec nieuwzględnienie obowiązującego standardu
konstytucyjnego potwierdzonego wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6
marca 2019 r. (sygn. P 20/16) oraz wyrokiem Trybunał Konstytucyjnego z dnia 4
czerwca 2024 r. (SK 140/20) stanowiącym „nową okoliczność” istniejącą przed
wydaniem decyzji ustalającej emeryturę, która ma wpływ na jej wysokość

3) naruszenia konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela
(art. 67 ust. 1 w związku art. 2 Konstytucji RP oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji RP)
obejmujących ochronę prawa do zabezpieczenia społecznego w związku z zasadą
zaufania obywatela do państwa i prawa oraz zasadą równości.

Wnoszę o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego ██████████
dnia 8 października 2025 r., ██████████ w części dotyczącej punktu 1 i przekazanie
w tej części sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Wnoszę o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej z uwagi na występowanie
istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 kpc) oraz zaistnienia podstaw
kasacyjnych z art. 398³ § 1 pkt 1 oraz § 2 kpc.

Jako okoliczność uzasadniająca rozpoznanie skargi kasacyjnej art. 398⁹ § 1 pkt
1 kpc wskazuję występowanie **w sprawie istotnego zagadnienia prawnego**: Czy
prokonstytucyjna wykładnia art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wynikająca z wyroku
Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) potwierdzona w

niepublikowanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (SK 140/2), stanowi nową okoliczności będącą podstawą do wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej czy też brak publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) determinuje odmowę wznowienia postępowania?

UZASADNIENIE:

Ubezpieczony ██████████ wnioskiem złożonym z dnia 26 listopada 2024 r. wystąpił o ponowne ustalenie wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej z pominięciem art. 25 ust 1b ustawy emerytalnej powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20). Jednocześnie wniósł o wypłacenie wyrównania wraz z odsetkami.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych oddział ██████████ decyzją z dnia 5 grudnia 2024 r. ██████████ odmówił wnioskodawcy wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ustawy emerytalnej w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20). W uzasadnieniu decyzji wskazano, że wydanie wyroku przez Trybunał Konstytucyjny nie jest przesłanką do uchylecia lub zmiany decyzji wskazaną w art. 114 ustawy emerytalnej.

Wnioskodawca wniósł odwołanie od tej decyzji wnosząc o jej zmianę, wznowienie postępowania na podstawie art. 114 ustawy emerytalnej i obliczenie wysokości emerytury z pominięciem stosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, tj. bez pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur wcześniejszych oraz wypłacenie wyrównania wraz z odsetkami.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wskazał, że zarzuty odwołującego są nieuzasadnione, ponieważ zaskarżona decyzja została wydana zgodnie z przepisem art. 114 ustawy emerytalnej. Organ rentowy wskazał, że w niniejszej sprawie nie wystąpiły żadne przesłanki wymienione w art. 114 ustawy emerytalnej. Wnioskodawca nie przedłożył nowych dowód w pozwalających na zmianę zakażonej decyzji. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie jest przesłanką wymienioną w art. 114 ustawy emerytalnej skutkującą uchyleciem lub zmianą prawomocnej decyzji organu rentowego. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie spowodował zmiany stanu prawnego w zakresie, którego dotyczył, co oznacza, że nie można mówić o błędzie organu rentowego przy ustalaniu wysokości przysługującej wnioskodawcy świadczenia. Jednocześnie organ rentowy wskazał, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw RP.

Sąd Okręgowy [REDAKTOR] V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2025 r. [REDAKTOR] w punkcie 1 oddalił odwołanie, w punkcie 2 na podstawie art. 102 kpc odstąpił od obciążania wnioskodawcy kosztami zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca urodzony 2 czerwca 1951 r. w dniu 14 września 2006 r. złożył wniosek o emeryturę nauczycielską. Decyzją z dnia 20 października 2006 r. organ rentowy na podstawie ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2024 r. poz. 986) przyznał Wnioskodawcy emeryturę nauczycielską od 5 września 2006 r., tj. od ustania zatrudnienia. Wysokość emerytury została obliczona na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej, tj. na tzw. starych zasadach. W następstwie wniosku z dnia 11 września 2017 r. decyzją z dnia 10 października 2017 r. organ rentowy przyznał Wnioskodawcy emeryturę powszechną. Wysokość emerytury została obliczona zgodnie z art. 26 ustawy emerytalnej z potrąceniem sumy kwot pobranych emerytur. Emerytura została zawieszona, ponieważ była świadczeniem mniej korzystnym od dotychczas pobieranej emerytury nauczycielskiej. W dniu 26 listopada 2024 r. Wnioskodawca złożył wniosek o ponowne obliczenie emerytury powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20). Zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzją z dnia 5 grudnia 2024 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do ponownego przeliczenia emerytury wskazując, że wydanie wyroku przez Trybunał Konstytucyjny nie jest przesłanką uchylenia lub zmiany decyzji w trybie art. 114 ustawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy wskazał, że zarówno w judykaturze, jak i w doktrynie prawa ubezpieczeń społecznych powszechnie przyjmuje się, że nową okolicznością istniejącą przed wydaniem wzruszonej decyzji organu rentowego w rozumieniu art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej jest nieuwzględnienie przez organ rentowy obowiązującego standardu konstytucyjnego potwierdzonego późniejszym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, powoduje ono bowiem obiektywną następczą niezgodność wysokości emerytury ze stanem prawnym. Jednak zdaniem sądu „oczywistym jest, że ustalanie na podstawie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, że wydanie decyzji określającej sposób wyliczenia emerytury było nieprawidłowe (a zatem jest nową okolicznością) jest możliwe wyłącznie, gdy orzeczenie takie zostało opublikowane we właściwym organie urzędowym”.

Sąd Okręgowy wskazał, że organ rentowy wyliczając podstawę obliczenia emerytury w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego w decyzji z 10 października 2017 r. uwzględnił kwotę składkę zaewidencjonowanego na koncie

ubezpieczonego od 1 stycznia 1999 r. z uwzględnieniem waloryzacji, kwotę zwaloryzowanego kapitału początkowego oraz pomniejszył podstawę obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur wcześniejszych zgodnie z przepisem art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. W ocenie Sądu przepis ten nie została uchylony i znajduje zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy, a w szczególności **wobec nie wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r., (sygn. SK 140/20). Wyrok powyższy nie została opublikowany w Dzienniku Ustaw, zatem nie można mówić o niezgodności decyzji z dnia 10 października 2017 r. z obiektywnym stanem prawnym.** Sąd omówił regulacje art. 8 ust. 1 i 2 art. 88 ust. 1 oraz art. 190 Konstytucji RP.

W ocenie Sądu Okręgowego regulacja art. 190 Konstytucji RP jest jasna i nie budzi wątpliwości. Wynika z niej, że dopiero z chwilą opublikowania wyroku w odpowiednim organie urzędowym, przepis, który był przedmiotem orzeczenia zostaje usunięty z porządku prawnego. W rezultacie z dniem opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego zakwestionowana w nim norma nie może stanowić podstawy orzekania o wysokości świadczenia emerytalnego i dopiero wówczas postępowanie zakończone prawomocnymi decyzjami opartymi na usuniętym przepisie mogą podlegać wznowieniu. Sąd podkreślił, że art. 190 Konstytucji RP nie może być wykładany w sposób, który pozbawiałby jego istotną część (tj. ust. 2 tego przepisu) znaczenia normatywnego. Dodać należy, że ani we wniosku ani w odwołaniu wnioskodawca nie wskazał na inne okoliczności, które mogłyby być podstawą wznowienia postępowania w oparciu o powołany art. 114 ustawy emerytalnej.

Od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 22 kwietnia 2025 r. Wnioskodawca wniósł apelację zaskarżając go w całości zarzucając błędną interpretację, że brak publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) powoduje, że niekonstytucyjny przepis pozostaje w porządku prawnym, gdy tymczasem brak publikacji nie ma wpływu na stosowanie przez sądy przepisów Konstytucji RP. Wnioskodawca zarzucił niezastosowanie prokonstytucyjnej wykładni art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16). W apelacji wniósł o ponowne przeliczenie wysokości emerytury przyznanej decyzją z dnia 10 października 2017 r. z pominięciem stosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, wypłacenie wyrównania wraz z odsetkami. Jednocześnie wskazał, że sądy powszechne posiadają kompetencje do odmowy zastosowania przepisu uznawanego przez nie za niekonstytucyjne i mogą wyrokować z pominięciem takiego przepisu stosując bezpośrednio Konstytucję RP.

Wnioskodawca wskazał, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 stycznia 2025 r. (sygn. III USKP 121/23) stwierdził, że wynikający z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) standard konstytucyjny, dotyczący niezgodności z art. 2 Konstytucji RP pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o kwoty wcześniej pobranych emerytur ma także zastosowanie do innych grupy osób, to jest do mężczyzn urodzonych w latach 1949-1953 korzystający z wcześniejszej emerytury przed wprowadzeniem niekorzystanych zasad pomniejszania. Jednocześnie wnioskodawca powołał szereg wyroków sądów powszechnych zawierających korzystne rozstrzygnięcia w analogicznych do Wnioskodawcy sprawach.

Wyrokiem z dnia 8 października 2025 r. [REDAKTOR] Sąd Apelacyjny [REDAKTOR] [REDAKTOR] w punkcie I. oddalił apelację wnioskodawcy, w punkcie II. oddalił zażalenie organu rentowego, w punkcie III. wzajemnie zniósł między stronami koszty w postępowaniu zażaleniowym i apelacyjnym. Do wyroku nie zostało sporządzone uzasadnienie.

Wartość przedmiotu zaskarżenia

Wysokość emerytury powszechnej z zastosowanym pomniejszeniem ustalona w decyzji przyznającej prawo do tego świadczenia z dnia 10 października 2017 r. wносиła: 1876,34 zł (104537,09 + 511211,30) – 223218,25 / 209.20. I była niższa od dotychczas pobieranej wcześniejszej emerytury wynoszącej 1915,34 zł. Wysokość emerytury powszechnej bez pomniejszenia wyniosłaby 2943,34 zł. Różnica w skali miesiąca pomiędzy emeryturą powszechną bez pomniejszenia, a emeryturą wcześniejszą wynosiła 1028 zł. Rocznie 12336 zł (1028 x 12 miesięcy). Wysokość emerytury powszechnej (bez pomniejszenia) po waloryzacji od 1 marca 2024 r. wynosiła 4635,25 zł, natomiast wysokości emerytury wcześniejszej od 1 marca 2024 r. wynosiła 3016,34 zł. Różnica w skali miesiąca wyniosłaby 1618,91 zł. Rocznie 19.426,92 zł (1618,91 zł x 12).

Podstawy skargi kasacyjnej

Na wstępie należy zaznaczyć, że wywiedzenie skargi kasacyjnej jest utrudnione z uwagi na brak sporządzenia uzasadnienia przez Sąd Apelacyjny. Z akt sądowych sprawy wynika, że ustanowiony w sprawie pełnomocnik procesowy nie wystąpił ze stosownym wnioskiem o jego sporządzenie.

Zgodnie z wprowadzonym z dniem 1 stycznia 2013 r. przepisem art 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie przepisów

art. 26b, 46, 50, 50a, 50e, 184 ustawy emerytalnej lub art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Rozwiązanie tzw. pomniejszania podstawy obliczenia emerytury o kwoty dotychczas pobranych emerytur wprowadzono z dniem 1 stycznia 2013 r. na mocy ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r. poz. 637). W takim brzmieniu obowiązywał ww. przepis w dacie ustalania uprawnień do emerytury powszechnej wnioskodawcy. W myśl aktualnego brzmienia tego przepisu, jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę częściową lub emeryturę na podstawie przepisów art. 46, 50, 50a, 50e lub 184, a także art. 88 lub art. 88a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

W rozpoznawanej sprawie sporne jest, czy istnieją podstawy do ponownego ustalania wysokości emerytury powszechnej wnioskodawcy stosownie do art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej z wyłączeniem przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w sytuacji, gdy wnioskodawca urodzony w czerwcu 1951 r. prawo do wcześniejszej emerytury nauczycielskiej nabył w 2006 r. (wyplata świadczenia została podjęta od kwietnia 2006 r.), a w sierpniu 2017 r. spełnił przesłanki nabycia prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego i wniosek o przyznanie prawa do tej emerytury złożył w organie rentowym we wrześniu 2017 r.

Przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej był przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego, który po rozpoznaniu, z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich, na rozprawie w dniu 6 marca 2019 r., pytania prawnego Sądu Okręgowego w Szczecinie uznał, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (sygn. P 20/16). Wyrok został ogłoszony w Dzienniku Ustaw z dnia 21 marca 2019 r. pod pozycją 539.

W ocenie Trybunału, ustawodawca, dokonując zmiany zasad ustalania wysokości emerytury powszechnej w stosunku do kobiet urodzonych w 1953 r.,

naruszył zasadę lojalności państwa względem obywateli. Ubezpieczone, które zdecydowały się przejść na wcześniejszą emeryturę, nie miały - w momencie podejmowania tej decyzji na podstawie obowiązującego wówczas stanu prawnego - świadomości co do skutków prawnych, jakie może ona wywoływać w sferze ich przyszłych uprawnień z tytułu emerytury powszechnej. Nie mogły przewidzieć, że przejście na emeryturę jeszcze przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, będzie wiązało się z pomniejszeniem zgromadzonego kapitału o pobrane świadczenia. Nie spodziewały się, że fakt wypłacania świadczeń emerytalnych wpłynie na sposób ustalania wysokości świadczenia w ramach emerytury powszechnej. Podejmowanie decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę nie może wiązać się z pozostawaniem w niepewności co do ukształtowania ich sytuacji prawnej w przyszłości, jeżeli jest konsekwencją decyzji podjętych w oparciu o obowiązujący stan prawny. Rozpoczęcie realizacji prawa do wcześniejszej emerytury, która bezpośrednio wpływa na wysokość emerytury powszechnej - w oparciu o zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa - stanowi podstawę uzasadnionego oczekiwania, że ustawodawca nie zmieni w sposób niekorzystny "reguł gry" w stosunku do osób korzystających ze swoich uprawnień na zasadach wskazanych w ustawie. Gdyby w momencie podejmowania decyzji o przejściu na taką emeryturę wiedziały, jakie będą tego konsekwencje dla ustalania wysokości emerytury powszechnej, być może nie skorzystałyby z tego uprawnienia. Obowiązkiem ustawodawcy jest określenie skutków finansowych regulacji prawnych i podejmowanie racjonalnych decyzji w oparciu o możliwości finansowe państwa w odpowiedniej perspektywie czasu. Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wyklucza możliwość formułowania obietnic bez pokrycia bądź nagłe wycofywanie się państwa ze złożonych obietnic lub ustalonych reguł postępowania. Stanowi to bowiem niedopuszczalne nadużywanie pozycji przez organy władzy względem obywateli. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której obywatel, układając swoje interesy, podejmuje decyzje dotyczące długiej perspektywy czasu i przewiduje ich konsekwencje na podstawie obowiązującego stanu prawnego. Zmiana tego stanu oznacza wówczas zaskoczenie, którego w danych okolicznościach obywatel nie mógł przewidzieć, a tym samym dostosować się do nowej sytuacji w sposób, który nie wyrze negatywnych konsekwencji w sferze jego uprawnień.

Stanowisko zawarte w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16), ale w odniesieniu do innych roczników niż rocznik 1953 potwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20). Trybunał uznał, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w zakresie, w jakim

dotyczy osób, które złożyły wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w tym przepisie, przed 6 czerwca 2012 r., jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że w rozpoznawanej sprawie doszło do naruszenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Ubezpieczeni, którzy zdecydowali się na korzystanie z wcześniejszej emerytury, nie mieli – w momencie podejmowania tej decyzji na podstawie obowiązującego wówczas stanu prawnego – świadomości co do skutków prawnych, jakie może ona wywoływać w sferze ich przyszłych uprawnień z tytułu emerytury powszechnej. W szczególności nie mogli przewidzieć, że przejście na emeryturę jeszcze przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego będzie wiązało się z pomniejszeniem zgromadzonego kapitału o pobrane świadczenia. Nie spodziewali się, że wypłacanie świadczeń emerytalnych wpłynie na sposób ustalania wysokości świadczenia w ramach emerytury powszechnej. Z takimi konsekwencjami mogły liczyć się osoby, które decydowały się na skorzystanie z prawa do wcześniejszej emerytury po ogłoszeniu ustawy nowelizującej. Dopiero od tego momentu osoby ubezpieczone mogły zapoznać się z nowymi regulacjami. Z tej przyczyny, w ocenie Trybunału Konstytucyjnego, zasadne było ograniczenie zakresowe powyższej niezgodności do osób, które skorzystały z prawa do wymienionych świadczeń przed 6 czerwca 2012 r., tj. przed dniem ogłoszenia ustawy wprowadzającej. Jednocześnie nie było zasadne ograniczenie orzekania do osób urodzonych w określonym roczniku albo też nabywających świadczenie z którejkolwiek podstawy wymienionej w zaskarżonym przepisie. Takie rozstrzygnięcie spowodowałoby powstanie stanu wtórnej niekonstytucyjności i pogłębiło sytuację nierówności, wytworzoną już przez wydanie wyroku w sprawie o sygn. P 20/16 (wyrok TK z 6 marca 2019 r.)

Zgodnie z art. 190 ust. 2 Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski". Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny - dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów (art 190 ust. 3).

Do chwili obecnej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) nie został opublikowany w Dzienniku Ustaw.¹

Orzeczenie zapadło większością głosów w składzie Krystyna Pawłowicz (przewodnicząca), Justyn Piskorski (sprawozdawca), Wojciech Sych, Michał Warciński, Andrzej Zielonacki. W składzie orzekającym w niniejszej sprawie zasiadała osoba wybrana na stanowisko sędziego TK z naruszeniem art. 194 ust. 1 Konstytucji, tj. na miejsce już obsadzone przez Sejm VII kadencji, co wynika z wyroków TK z dnia 3 grudnia 2015 r., sygn. K 34/15; z dnia 9 grudnia 2015 r., sygn. K 35/15; z dnia 11 sierpnia 2016 r., sygn. K 39/16, a także z wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 maja 2021 r., Xero Flor w Polsce Sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 4907/18, oraz z dnia 14 grudnia 2023 r., M.L. przeciwko Polsce, skarga nr 40119/21. Okoliczność ta została stwierdzona przez Sejm RP w uchwale z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie usunięcia skutków kryzys konstytucyjnego lat 2015-2023 w kontekście działalności Trybunału Konstytucyjnego (M.P. z 2024 r. poz. 198). Sejm jako organ konstytucyjnie upoważniony do dokonywania wyboru sędziów TK, we wskazanej uchwale stwierdził m.in., że uchwała z dnia 26 stycznia 2018 r. w sprawie wyboru Pana Justyna Piskorskiego na sędziego Trybunału jest pozbawiona mocy prawnej.

Należy wskazać, że niezależnie od tego, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego (sygn. SK 140/20) nie został opublikowany i niezależnie od składu orzekającego, rozumowanie przeprowadzone w uzasadnieniu tego wyroku, jak też w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. w sprawie o sygn. P 20/16 pozwala na przeprowadzenie prokonstytucyjnej wykładni zakresu stosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej (tak: wyrok SA w Białymstoku z 21 października 2025 r.,

¹ Pismem z dnia 21 października 2024 r. VII.7060.1.2024. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Jana Grabca Ministra – Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z prośbą o wyjaśnienie podstaw faktycznych i prawnych wstrzymywania ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r., sygn. SK 140/20. W piśmie wskazano, że Dziennik Ustaw jest wydawany przez Prezesa Rady Ministrów przy pomocy Rządowego Centrum Legislacji (art. 21 ust. 1 pkt 1 ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych. Wobec braku odpowiedzi Rzecznik Praw Obywatelskich pismem z dnia 19 grudnia 2024 r. ponowił wystąpienie, dodatkowo zwracając uwagę na w opinię Komisji Weneckiej z dnia 7 grudnia 2024 r. Opinion on the draft constitutional amendments concerning the Constitutional Tribunal and two draft laws on the Constitutional Tribunal, przyjęta przez Komisję Wenecką na 141. Sesji plenarnej w Wenecji w dniach 6-7 grudnia 2024 r., pkt 64. W odpowiedzi wskazano, że kwestia ta jest przez Radę Ministrów postrzegana identycznie jak w przypadku innych rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego wydanych po podjęciu przez Sejm RP uchwały z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie usunięcia skutków kryzysu konstytucyjnego lat 2015-2023 w kontekście działalności Trybunału Konstytucyjnego (M.P. poz. 198).

sygn. III AUa 419/25, LEX nr 4004054; wyrok SA w Poznaniu z 30 lipca 2025 r., sygn. III AUa 42/25, LEX nr 3950830; wyrok SA w Białymstoku z 28 sierpnia 2025 r., sygn. III AUa 239/25, LEX nr 4001820; wyrok SA w Rzeszowie z 22 stycznia 2026 r., sygn. III AUa 346/25, LEX nr 4022859).

Odwołanie do standardu konstytucyjnego jest niezbędne, by w efekcie dokonać wykładni przepisu w zgodzie z ustawą zasadniczą (wykładnia prokonstytucyjna). Taki zabieg jest możliwy i prowadzi do sytuacji, w której obok normy ustawowej zastosowana zostanie norma konstytucyjna jako dyrektywa interpretacyjna, sprzyjając tym samym wykładni ustawy w zgodzie z Konstytucją (por. wyrok Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2000 r., sygn. II PK 35/19; postanowienie Sądu Najwyższego z 29 października 2020 r., sygn. III UZP 4/20; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2021 r., sygn. III USKP 52/21). Celem zastosowania wykładni prokonstytucyjnej jest zapobieżenie sytuacji, w której doszłoby do zróżnicowania uprawnień lub obowiązków podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji faktycznej. W orzecznictwie rozstrzygana jest kwestia czy wystąpił problem tzw. oczywistej niekonstytucyjności. Zasadniczo sytuacja oczywistej niekonstytucyjności zachodzi wówczas, gdy porównywane przepisy ustawy i Konstytucji dotyczą regulacji tej samej materii i są ze sobą sprzeczne (R. Hauser, J. Trzcíński w: "Prawotwórcze znaczenie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego", Warszawa 2008, s. 32). Tego typu założenie występuje również w przypadku, gdy ustawodawca wprowadził regulację identyczną jak norma objęta już wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego (zob. M. Wiącek w: "Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego", Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2011, s. 266-268). W wyroku z dnia 22 maja 2007 r., w sprawie o sygn. SK 36/06, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że stwierdzenie przez Trybunał niekonstytucyjności określonej normy prawnej nie pozostaje bez znaczenia dla stosowania normy zamieszczonej w przepisie tożsamym. W takim przypadku dochodzi bowiem do obalenia domniemania konstytucyjności przepisu, który nie podlegał rozpoznaniu przed Trybunałem.

Wykładnia prokonstytucyjnej zatem to reguła interpretacyjna, która nakazuje m.in., by w razie wątpliwości co do treści normy prawnej przy możliwych różnych kierunkach interpretacyjnych wybrać ten, który pozostaje w zgodzie z normami, zasadami i wartościami konstytucyjnymi. Organy władzy sądowniczej powinny zatem w procesie stosowania prawa w pierwszym rzędzie wykorzystać tak rozumianą technikę wykładni prokonstytucyjnej, tak aby doprowadzić do eliminacji ewentualnych nieprawidłowości jej stosowania i narzucić organom władzy publicznej właściwe rozumienie przepisów ustawy (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 lipca 2004 r.,

sygn. akt SK 1/02, OTK ZU 7/A/2004/67). Niezależnie od celów twórców rozwiązań normatywnych, organy je stosujące powinny wydobyć z przepisu treści dające się pogodzić z normami, zasadami lub wartościami, których poszanowania wymaga Konstytucja (zob.m.in. orzeczenia z: 20 listopada 1995 r., sygn. K 23/95, OTK ZU nr 2/1995; 17 lipca 1996 r., sygn. K 8/96, OTK ZU 4/1996/32, wyrok z 24 czerwca 1998 r., sygn. K 3/98, OTK ZU 4/1998/52).

Jednocześnie należy podkreślić, że zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej. Jeżeli norma prawna wynikająca z Konstytucji jest sprzeczna z normą wynikającą z ustawy, to zgodnie z hierarchią źródeł prawa pierwszeństwo zastosowania przysługuje normie prawnej wyższego rzędu, czyli konstytucyjnej. Akceptowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego koncepcja tzw. rozproszonej kontroli konstytucyjności ustaw (vide wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 1998 r., sygn. I PKN 90/98, jak też kolejne orzeczenia Sądu Najwyższego: z 7 kwietnia 1999 r., sygn. I PKN 648/98; z 26 września 2000 r., sygn. III CKN 1089/00; z 4 lipca 2001 r., sygn. III ZP 12/01; z 29 sierpnia 2001 r., sygn. III RN 189/00) pozwala sądom na odmowę zastosowania przepisu uznanego za niekonstytucyjny w konkretnej sprawie, co w żadnym razie nie stanowi o przejęciu kompetencji Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 20 lipca 2021 r. (sygn. II FSK 1832/16, LEX nr 3232398) Naczelny Sąd Administracyjny przyjął, że dopuszczalność stosowania tzw. „rozproszonej kontroli konstytucyjnej” przez sądy ma miejsce w sytuacjach oczywistych, tj. wówczas, gdy w przeszłości Trybunał Konstytucyjny orzekł już o normie analogicznej do normy, która ma być zastosowana w danej sprawie albo w przypadku powtórzenia niekonstytucyjnej normy przez ustawodawcę. Podobne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 marca 2016 r. (sygn. V CSK 377/15, OSNC 2016 nr 12, poz. 148), w którym co prawda potwierdził zasadę, że do orzekania o niekonstytucyjności ustaw i ich poszczególnych przepisów jest powołany wyłącznie Trybunał Konstytucyjny, ale przyjął, iż rozpoznawana przez niego sprawa jest wyjątkowa, gdyż niezgodność przepisu z Konstytucją jest oczywista, a ocena taka ma dodatkowe wsparcie w wyroku Trybunału Konstytucyjnego, który stwierdził uprzednio niezgodność z Konstytucją przepisu o takim samym brzmieniu co w obowiązującej obecnie ustawie (zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2018 r., sygn. V CSK 230/17, OSNC-ZD 2018 nr 4, poz. 69 i z dnia 27 listopada 2019 r., sygn. II CSK 493/18 LEX nr 3226141; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2022 r., sygn. III PZP 2/21 (OSNP 2023 nr 3, poz. 25 z glosą k. Gębali, OSP 2023 nr 10, poz. 80).

W postanowieniu z 5 kwietnia 2023 r. (sygn. II USK 133/22) Sąd Najwyższy wskazał, że orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją (art. 188 pkt 1 ustawy zasadniczej), co niewątpliwie należy do wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, nie jest tożsame z oceną konstytucyjności przepisu mającego zastosowanie w konkretnej sprawie rozstrzyganej przez sąd. Sąd jest obowiązany do oceny konstytucyjności przepisu ustawy w ramach ustalania, który przepis obowiązującego prawa będzie zastosowany do rozstrzygnięcia danego stanu faktycznego w indywidualnej sprawie (wyrok Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2017 r., sygn. I UK 325/16). Przeto odmowa zastosowania przepisu ustawy uznanego przez sąd za sprzeczny z Konstytucją nie narusza kompetencji Trybunału Konstytucyjnego i nie ma bezpośredniego związku z tymi kompetencjami. Uznanie, że sądy powszechne nie są uprawnione do badania zgodności ustaw z Konstytucją, a w konsekwencji do zajmowania stanowiska w kwestii ich zgodności jak też niezgodności z ustawą zasadniczą, jest wyraźnie sprzeczne z art. 8 ust. 2 Konstytucji (vide też uchwała Sądu Najwyższego z 4 lipca 2001 r., sygn. III ZP 12/01).

Przypomnieć należy, że jeszcze przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r., Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 maja 2021 r. (sygn. III USKP 52/21) wyraził pogląd, że mimo, iż wywody prawne Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) koncentrowały się na sytuacji kobiet urodzonych w 1953 r., to wyrażone w uzasadnieniu tego wyroku zapatrywania prawne co do standardu konstytucyjnego, z którego wynikała sprzeczność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej z art. 2 Konstytucji RP i z wyrażoną w tym przepisie zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, w pełni znajdują zastosowanie także do sytuacji mężczyzn urodzonych w latach 1949-1953, którzy skorzystali z prawa do emerytury wcześniejszej. Sąd Najwyższy w wyroku tym przyjął, że " skoro wnioskodawca nabył abstrakcyjnie prawo do emerytury w wieku powszechnym dopiero w marcu 2017 r., a w chwili przejścia na emeryturę w wieku obniżonym nie mógł spodziewać się tego, że decyzja ta spowoduje obniżenie świadczenia powszechnego, to powołany przepis ustawy emerytalnej należy rozumieć i stosować w taki sposób, że potrąceniu podlegają wyłącznie kwoty emerytury w wieku obniżonym wypłacone po osiągnięciu przez wnioskodawcę wieku uprawniającego do nabycia emerytury w wieku powszechnym".

Z kolei w wyroku z dnia 14 sierpnia 2024 r. (sygn. III USKP 113/23, LEX nr 374652) Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że "pomniejszenie podstawy obliczenia emerytury, zgodnie z art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, wprowadzone do tej ustawy na mocy nowelizacji z 2012 r., obowiązujące od dnia 1 stycznia 2013 r., mogło być

przyjęte już w pierwotnej treści ustawy emerytalnej reformującej system emerytalny. Wszak ubezpieczony wypracowuje co do zasady kapitałowo (składkowo) tylko jedną emeryturę. Przejściowe pozostawienie uprawnień do wcześniejszych emerytur dla urodzonych po 1948 r. nie łączyło się z pomniejszeniem podstawy obliczenia emerytury powszechnej o wypłacone kwoty emerytury wcześniejszej. Przed wprowadzeniem art. 25 ust. 1b uprawniony do emerytury wcześniejszej nie musiał liczyć się z takim pomniejszeniem. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16, orzekł, że art. 25 ust. 1b w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP ze względu na naruszenie zasady zaufania. Pytanie prawne dotyczyło tylko kobiet urodzonych w 1953 r. Niemniej jednak wyrok Trybunału obejmował tylko część problemu stosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej do szerszego kręgu uprawnionych do wcześniejszych emerytur, urodzonych po 1948 r. Potwierdził to Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 czerwca 2024 r., SK 140/20, orzekając, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w zakresie, w jakim dotyczy osób, które złożyły wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w tym przepisie, przed dniem 6 czerwca 2012 r., jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP".

W kolejnych orzeczeniach Sąd Najwyższy potwierdził to stanowisko (por. wyrok SN z dnia 14 sierpnia 2024 r., sygn. III USKP 113/23, LEX nr 374652; wyrok SN z dnia 8 stycznia 2025 r., sygn. III USKP 121/23, LEX nr 3814736; wyrok SN z dnia 23 czerwca 2025 r., sygn. III USKP 137/23; wyrok SN z dnia 17 czerwca 2025 r., sygn. I USKP 28/25; postanowienie SN z dnia 19 listopada 2024 r., sygn. I USK 435/23; postanowienie SN z 23 września 2025 r., sygn. I USK 158/25; postanowienie SN z 22 stycznia 2026 r., sygn. I USK 742/26; postanowienie SN z 28 stycznia 2026 r., sygn. I USK 838/26).

Przy ustalaniu wysokości emerytury powszechnej wnioskodawcy zastosowano art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w sposób prowadzący do rezultatu sprzecznego z dyrektywami interpretacyjnymi wynikającymi z wypływającej z art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania obywatela do organów państwa i ochrony uzasadnionych prawnie oczekiwań, podczas gdy odniesieniu do sytuacji faktycznej, w jakiej znajduje się wnioskodawca nie można stosować art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, bez uwzględnienia standardu konstytucyjnego doprecyzowanego w wyroku o sygn. P 20/16, a następnie wyroku o sygn. SK 140/20. Skoro wnioskodawca nabył in abstracto prawo do emerytury w wieku powszechnym dopiero w 2017 r., a w chwili przejścia na emeryturę w wieku obniżonym w 2006 r. nie mógł spodziewać się tego, że decyzja ta spowoduje obniżenie świadczenia powszechnego.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) wskazał, że skutkiem wyroku jest możliwość wznowienia postępowania z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji. Trybunał podkreślił, że w celu zagwarantowania jednolitych zasad zwrotu świadczeń należnych uprawnionym ustawodawca powinien wprowadzić odpowiednie regulacje w tym zakresie. Do czasu wprowadzenia ujednoczonych przepisów pozwalających dochodzenie praw, na zasadzie analogicznej do osób objętych wyrokiem o sygn. P 20/16, osoby zyskujące uprawnienia w następstwie niniejszego wyroku mogą, w ocenie Trybunału, występować z wnioskami o wznowienie postępowania na zasadach ogólnych.

Zgodnie z art. 190 ust. 4. Konstytucji RP orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania

Zgodnie art. 401¹ kpc można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. W myśl art. 407 § 2 kpc skargę o wznowienie postępowania sądowego wnosi się w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, przy czym stosownie do art. 408 kpc nie można żądać wznowienia po upływie lat dziesięciu od uprawomocnienia się wyroku. Zgodnie z art. 405 kpc do wznowienia postępowania na podstawie przewidzianej w art. 401¹ kpc właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono orzeczenia sądów różnych instancji, właściwy jest sąd instancji wyższej.

W sprawach zakończonych decyzją, od której nie zostało wniesione odwołanie do sądu można żądać wznowienia postępowania administracyjnego w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego została wydana ta decyzja zgodnie z art. 145a kpa. Skargę o wznowienie postępowania w trybie art. 145a kpa wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego do organu rentowego. W myśl art. 146 kpa uchylecie decyzji z przyczyn określonych w art. 145a kpa nie może nastąpić, jeżeli od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji upłynęło pięć lat. Zgodnie z art. 151 § 2 kpa w

przypadku gdy w wyniku wznowienia postępowania nie można uchylić decyzji na skutek okoliczności, o których mowa w art. 146, organ ograniczy się do stwierdzenia wydania zaskarżonej decyzji z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których nie uchylił tej decyzji.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 29 października 2020 r. (sygn. III UZP 4/20) wskazał, że w przypadku niewykonywania przez ustawodawcę wyroku Trybunału Konstytucyjnego działającego jako sąd ustanowiony zgodnie z ustawą, niezależny i niezawisły, podstawę prawną wzruszenia przez organ rentowy na korzyść ubezpieczonego prawomocnej decyzji ustalającej wysokość świadczenia stanowi art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, gdy nie jest możliwe uchylenie decyzji organu rentowego z przyczyny określonej w art. 145a k.p.a. z powodu upływu terminu, o którym mowa w art. 146 k.p.a. Nową okolicznością istniejącą przed wydaniem wzruszanej decyzji organu rentowego (art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej) jest nieuwzględnienie przez organ rentowy obowiązującego standardu konstytucyjnego potwierdzonego późniejszym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w składzie zgodnym z przepisami prawa.²

W myśl art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli:

1) po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość;

2) decyzja została wydana w wyniku przestępstwa;

3) dowody, na podstawie których ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe;

4) decyzja została wydana na skutek świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego przez osobę pobierającą świadczenie;

5) decyzja została wydana w oparciu o inną decyzję lub orzeczenie sądu, które zostało następnie uchylone, zmienione albo stwierdzono jego nieważność;

² W sprawie tej Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały. Zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zawierało pytanie „czy art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej może stanowić podstawę wzruszenia prawomocnej decyzji organu rentowego wydanej w oparciu o akt normatywny uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją:” a jeżeli tak, to: "czy jest to w tym wypadku jedyny dopuszczalny tryb postępowania czy też konkurencyjny wobec tego przewidzianego w art. 145a k.p.a. (pod jakimi warunkami)".

6) przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego.

Z kolei w ust. 1b-1g wprowadzono dodatkowe kryteria warunkujące możliwość ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości. I tak, w ust. 1b przewidziano, że z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 2 i 3 decyzja może zostać uchylona lub zmieniona również przed stwierdzeniem sfałszowania dowodu lub popełnienia przestępstwa orzeczeniem sądu lub innego organu, jeżeli sfałszowanie dowodu lub popełnienie przestępstwa jest oczywiste, a uchylenie lub zmiana decyzji są niezbędne do zapobieżenia poważnej szkodzie dla interesu publicznego. W ust. 1c wskazano, że z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 2 i 3 można uchylić lub zmienić decyzję także w przypadku, gdy postępowanie przed sądem lub innym organem nie może być wszczęte na skutek upływu czasu lub z innych przyczyn określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego. W ust. 1d określono natomiast spoczywający na organie rentowym obowiązek niezwłocznego zawiadomienia zainteresowanej osoby o wszczęciu postępowania z urzędu w sprawie uchylenia lub zmiany decyzji, o której mowa w ust. 1, a w ust. 1e przewidziano terminy, po upływie których nie jest możliwe uchylenie lub zmiana takiej decyzji. Terminy te wynoszą odpowiednio: 10 lat - w przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2-4, 5 lat - w przypadkach określonych w ust. 1 pkt 1 i 5 oraz 3 lata - w przypadku określonym w ust. 1 pkt 6. Należy mieć na uwadze, że ust. 1f zakłada, iż przepisu ust. 1e nie stosuje się jednak, jeżeli w wyniku uchylenia lub zmiany decyzji z przyczyn określonych w ust. 1 osoba zainteresowana nabędzie prawo do świadczenia lub świadczenie w wyższej wysokości lub uchyleniu lub zmianie podlega decyzja o ustaleniu kapitału początkowego, który nie został uwzględniony do obliczania wysokości emerytury ustalonej prawomocną decyzją.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwaliło się stanowisko, zgodnie z którym użyty w art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej zwrot "okoliczności" występuje w dwóch znaczeniach: 1) w znaczeniu okoliczności faktycznych oraz 2) w znaczeniu okoliczności sprawy, ustalonych następnie w kolejnym postępowaniu wyjaśniającym prowadzonym przez organ rentowy w sprawie.

Pojęcie "okoliczności" ma więc szeroki zakres znaczeniowy, obejmujący ogół wymagań formalnych i materialnoprawnych związanych z ustaleniem decyzją rentową prawa do świadczeń emerytalno-rentowych (wyroki Sądu Najwyższego z 4 października 2018 r., sygn. III UK 153/17; z 17 sierpnia 2016 r., sygn. I UK 333/15, z 29 listopada 2016 r., sygn. II UK 416/15). Warunkiem ponownego ustalenia prawa do

świadczeń na podstawie tego przepisu nie jest więc ujawnienie jakichkolwiek okoliczności, w szczególności zaś nowych (które pojawiły się po wydaniu decyzji), lecz takich okoliczności, które istniały przed wydaniem decyzji, a które - jako nieznanne - nie zostały przez organ rentowy uwzględnione. Chodzi więc o takie sytuacje, w których doszło do wydania decyzji nieuwzględniającej bądź błędnie uwzględniającej te okoliczności (istniejące przed wydaniem decyzji), które wpłynęły na wadliwe nabycie prawa do świadczenia lub przyczyniły się do nieuzasadnionej odmowy przyznania świadczenia. Przesłanka w postaci "ujawnionych okoliczności" dotyczy przy tym zarówno uchybień organu rentowego popełnionych na etapie stosowania prawa materialnego lub w trakcie podejmowania określonych czynności postępowania administracyjnego mających wpływ na wydanie wadliwych decyzji w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego (wyroki Sądu Najwyższego: z 26 lipca 2013 r., sygn. III UK 145/12 oraz z 8 października 2010 r., sygn. I UK 113/10). Rozwijając powyższe rozumienie pojęcia "okoliczności", w postanowieniu Sądu Najwyższego z 9 czerwca 2016 r. (sygn. III UZP 4/16) przyjęto, że okolicznością uzasadniającą wszczęcie postępowania w sprawie ponownego ustalenia prawa do świadczenia na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej nie jest samo wydanie orzeczenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, lecz stwierdzone w tym orzeczeniu naruszenie zasady proporcjonalności przy ingerencji w prawo własności ubezpieczonego. **Nową okolicznością istniejącą przed wydaniem wzruszanej decyzji organu rentowego w rozumieniu art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej jest również nieuwzględnienie przez organ rentowy obowiązującego standardu konstytucyjnego potwierdzonego późniejszym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego (postanowienie Sądu Najwyższego z 29 października 2020 r., sygn. III UZP 4/20).**

W orzecznictwie sądów powszechnych przyjmuje się, że mechanizm przewidziany w art. 114 ustawy emerytalnej ma doprowadzić do zgodności z prawem wysokości renty lub emerytury w sytuacji, kiedy błąd popełni organ rentowy, błąd popełni ubezpieczony, a nawet w sytuacji, kiedy nie popełniono błędu, a ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Ustalenie na podstawie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, że wydanie decyzji określającej sposób wyliczenia emerytury było nieprawidłowe jest nową okolicznością. Ten nieprawidłowy sposób istniał już w chwili wydawania poprzedniej decyzji, gdyż niekonstytucyjność istniała od początku, jedynie ujawnienie tej okoliczności nastąpiło dopiero na skutek wydania orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny (wyroki Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 30 czerwca

2020 r., sygn. III AUa 747/19; 25 czerwca 2020 r., sygn. III AUa 701/19, sygn. III AUa 777/19, podobnie wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 29 maja 2020 r., sygn. III AUa 128/20; z 21 maja 2020 r., sygn. III AUa 60/20).

Art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej stanowi podstawę prawną dla wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym ex lege stanem uprawnień emerytalno-rentowych zainteresowanych. W przypadku wnioskodawcy ta niezgodność powstała, gdyż decyzja o wysokości świadczenia jest wydana na podstawie niekonstytucyjnego przepisu. W odniesieniu do sytuacji faktycznej, w jakiej znajduje się wnioskodawca nie można stosować art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, bez uwzględnienia standardu konstytucyjnego doprecyzowanego w wyroku o sygn. P 20/16, a następnie wyroku o sygn. SK 140/20. Skoro wnioskodawca nabył in abstracto prawo do emerytury w wieku powszechnym dopiero w 2017 r., a w chwili przejścia na emeryturę w wieku obniżonym w 2006 r. nie mógł spodziewać się tego, że decyzja ta spowoduje obniżenie świadczenia powszechnego. Eliminacja tych sprzeczności stanowi uzasadnienie dla ponowienia postępowania zakończonego ostateczną decyzją organu rentowego, której rozstrzygnięcie jest niezgodne z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną ubezpieczonego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 10 czerwca 2020 r., sygn. III AUa 378/20; wyrok SA w Poznaniu z 30 lipca 2025 r., sygn. III AUa 42/25, LEX nr 3950830).

Uprawnione jest zatem w ramach zgłoszonego wniosku o ponowne ustalenie emerytury na podstawie art. 114 ust 1 ustawy emerytalnej, dokonanie prokonstytucyjnej wykładni przepisów emerytalnych. Nieuwzględnienie tych standardów przy ustalaniu wysokości emerytury daje podstawę do zastosowania instytucji wznowienia postępowania przed organem rentowym, przewidzianego w art. 114 ustawy emerytalnej. A zatem podstawy do ponownego ustalenia wysokości świadczenia przy zastosowaniu prokonstytucyjnej wykładni art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej należy szukać w art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej i to niezależnie od tego, czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) został opublikowany, czy też nie. Wskazać bowiem należy, że niezależnie od kontrowersji związanych z mocą wiążącą orzeczeń wydanych w składzie orzekającym takim jak w sprawie o sygn. SK 140/20, sądy powszechne oraz Sąd Najwyższy są zobowiązane do zapewnienia przy stosowaniu przepisów ustawy poszanowania standardu konstytucyjnego.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia podobnych spraw (por. T. Ereciński: System prawa Procesowego Cywilnego, tom III, cz. 2). W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione, jeżeli przedstawiony problem nie został jeszcze poruszony lub wystarczająco rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub gdy istnieją rozbieżne poglądy na rozwiązanie tego problemu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 marca 2010 r., sygn. II UK 400/09).

Wyjaśnienia wymaga czy prokonstytucyjna wykładnia art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wynikająca z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) potwierdzona w niepublikowanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) stanowi nową okoliczności będącą podstawą do wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej czy też brak publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) determinuje odmowę wznowienia postępowania?

Kształtujące się orzecznictwo sądów powszechnych w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) przyjmuje rozbieżne poglądy w sprawie skutków tego wyroku w kontekście możliwości wznowienia postępowania na gruncie art. 114 ustawy emerytalnej:

- w myśl jednego z poglądów ustawa emerytalna nie zawiera regulacji w przedmiocie wznowienia postępowania z powodu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Jako przepis, na podstawie którego może dojść do wzruszenia decyzji organu rentowego wydanej w oparciu o akt normatywny uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją, należy uznać art. 145a kpa, a nie art. 114 ustawy emerytalnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. akt: III UZP 3/13, Legalis nr 750495, tak SA w Łodzi: w wyroku z dnia 29 czerwca 2020 r., sygn. III AUa 1141/19; w wyroku z dnia 20.06.2020 r., sygn. III AUa 397/20; w wyroku z dnia 17.06.2020 r., sygn. III AUa 1616/19; w wyroku z dnia 26 maja 2020 r., sygn. III AUa 385/20 ; wyrok SN z dnia 17 maja 2017 r., sygn. III UK 117/16, LEX nr 2321870; wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 3 marca 2025 r., sygn. VIII U 1895/24, LEX nr 3891748; wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 6 lutego 2025 r., sygn. VIII U 1958/24, LEX nr 3891323; wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 3 lutego 2025 r.,

sygn. VIII U 2899/24, LEX nr 3889862). Ponadto w orzecznictwie wskazuje się również, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw RP. Publikacja wyroku TK na stronie internetowej TK czy w publikatorze "Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego Zbiór Urzędowy" nie jest ogłoszeniem w rozumieniu art. 190 Konstytucji RP. Orzeczenie TK, nie weszło w życie, a więc organ rentowy nie mógł go zastosować przy rozstrzygnięciu w sprawie. Organ administracji publicznej (także ZUS) dopiero po urzędowym opublikowaniu orzeczenia TK, a więc po derogacji kwestionowanego przepisu (normy prawnej) z systemu prawa, nie powinien przepisu tego przyjmować za podstawę swojego rozstrzygnięcia. Natomiast przed jego uchyleciem, w następstwie promulgowania orzeczenia albo upływu terminu utraty mocy obowiązującej aktu prawnego (art. 190 ust. 3 in fine Konstytucji RP), dany organ nie może odmówić jego zastosowania. Taka możliwość - z uwagi na obalenie domniemania konstytucyjności danej regulacji prawnej - przysługuje wyłącznie sądowi powszechnemu lub administracyjnemu (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP), ale nie organowi administracji publicznej (zob. J. Chlebny w: System prawa administracyjnego procesowego. Tom I. Zagadnienia ogólne, pod red. G. Łaszcy i A. Matana, LEX/el. 2017, rozdz. 6.2.3 "Skutki orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego") (por. Sąd Okręgowy w Świdnicy w wyroku z dnia 10 grudnia 2024 r. sygn. akt VII U 922/24; wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z 13 stycznia 2025 r.; sygn. V U 787/24, LEX nr 3843924). Z drugiej strony w orzecznictwie wskazuje się, że podstawa do wznowienia postępowania zaistnieje, gdy orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wydane w sprawie o sygn. SK 140/20 wejdzie w życie przyjmując, że nową okolicznością przewidzianą w art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej nie jest wydanie orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny, ale utrata mocy obowiązującej przepisu na podstawie wydanego orzeczenia - co ma miejsce z momentem wejścia w życie orzeczenia, czyli z chwilą jego ogłoszenia w dzienniku urzędowym - lub w terminie późniejszym wskazanym przez ten Trybunał (por. wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 16 kwietnia 2025 r., sygn. VI U 2006/24, LEX nr 3901033; wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 9 czerwca 2025 r., sygn. VI U 525/25, LEX nr 3913132). Wobec tego, że wyrok TK nie został ogłoszony i nie wszedł w życie, brak jest podstaw do zastosowania interpretacji art. 114 ust. 1 pkt 1 przedstawionej w postanowieniu SN z dnia 29 października 2020 r., sygn. III UZP 4/20, LEX nr 3077069 (por. wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 17 stycznia 2025 r., sygn. VIII U 2410/24, LEX nr 3889849). Przy czym w celu zagwarantowania jednolitych zasad obliczania świadczeń należnych uprawnionym zasadne jest, aby ustawodawca dokonał zmian przepisów, analogicznie, jak to miało miejsce w przypadku wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie o sygn. P 20/16 (por. wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 23 kwietnia 2025 r., sygn. VI U

1829/24, LEX nr 3901823; wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 27 marca 2025 r., sygn. VI U 1881/24, LEX nr 3901034; wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 7 lipca 2025 r., sygn. VI U 1815/25, LEX nr 3920035, wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 28 maja 2025 r., sygn. VI U 727/25, LEX nr 3913322.) W niektórych orzeczeniach wskazuje się, że brak jest podstaw do rozważania, w drodze ewentualnej rozproszonej kontroli konstytucyjnej, niniejszego problemu merytorycznego, z uwagi na brak ku temu podstawy prawnej, którą nie może być przepis art. 114 ustawy emerytalnej. Dotychczasowe wyroki Sądu Najwyższego, które uznawały zasadność rozumowania Trybunału Konstytucyjnego przedstawionego w wyroku z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) również do innych roczników emerytów (nie tylko do kobiet z rocznika 1953) i ustalania wysokości emerytur takich osób z pominięciem art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej były wydawane w sprawach toczących się na skutek odwołań ubezpieczonych od decyzji organu rentowego w przedmiocie przyznania prawa do emerytury (wyrok SN z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie o sygn. III USKP 52/21; wyrok SN z dnia 18 stycznia 2022 r. w sprawie o sygn. III USKP 98/21), a nie w sytuacji wznowienia postępowania. Tym samym, ponieważ była podstawa prawna do rozpatrywania merytorycznego odwołań od tych decyzji, sądy mogły zastosować rozproszoną kontrolę konstytucyjną. W niniejszej sprawie brak jest podstawy prawnej do merytorycznego rozpoznania sprawy, a tym samym Sąd Okręgowy nie może zastosować rozproszonej kontroli konstytucyjnej (tak wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 6 maja 2025 r., sygn. VIII U 2406/24, LEX nr 3930213),

W myśl natomiast przeciwnego wobec ww. poglądu, niezależnie od tego, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego (sygn. SK 140/20) nie został opublikowany i niezależnie od składu orzekającego, argumentacja przeprowadzona w uzasadnieniu tego wyroku, jak też w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) pozwala na przeprowadzenie prokonstytucyjnej wykładni przepisów ustawy emerytalnej i zakresu stosowania art. 25 ust. 1b w stosunku do osób, które skorzystały z wcześniejszej emerytury przed 6 czerwca 2012 r. (tak: wyrok SA w Białymstoku z 21 października 2025 r., sygn. III AUa 419/25, LEX nr 4004054; wyrok SA w Poznaniu z 30 lipca 2025 r., sygn. III AUa 42/25, LEX nr 3950830; wyrok SA w Białymstoku z 28 sierpnia 2025 r., sygn. III AUa 239/25, LEX nr 4001820; wyrok SA w Rzeszowie z 22 stycznia 2026 r., sygn. III AUa 346/25, LEX nr 4022859.) Sąd powszechnie opowiadają się za dopuszczalnością stosowania tzw. "rozproszonej kontroli konstytucyjnej" w sytuacji oczywistej, tj. wówczas, gdy w przeszłości Trybunał Konstytucyjny orzekał już o normie analogicznej do normy, która ma być zastosowana w danej sprawie (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., sygn. P 20/16) (tak wyrok SA w Rzeszowie z 21 listopada 2025 r., sygn. III AUa 160/25, LEX nr

3982747; wyrok SA w Katowicach z 23 stycznia 2025 r., sygn. III AUa 1154/23, LEX nr 3887103; wyrok SA w Rzeszowie z 22 stycznia 2026 r., sygn. III AUa 346/25, LEX nr 4022859). Jednocześnie w orzecznictwie przyjmuje się, że nieuwzględnienie prokonstytucyjnej wykładni (przez organ rentowy) przepisów emerytalnych według standardów konstytucyjnych daje podstawę do zastosowania uproszczonego wznowienia, przewidzianego w art. 114 ust 1. pkt 1 ustawy emerytalnej, które w przypadku skutku na korzyść ubezpieczonego nie jest limitowane czasowo - art. 114 ust. 1f ustawy emerytalnej. Nową okolicznością istniejącą przed wydaniem wzruszanej decyzji organu rentowego jest nieuwzględnienie przez organ rentowy obowiązującego standardu konstytucyjnego potwierdzonego późniejszym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w składzie zgodnym z przepisami prawa (tak: wyrok SA w Białymstoku z 21 października 2025 r., sygn. III AUa 419/25, LEX nr 4004054; wyrok SA w Rzeszowie z 21 listopada 2025 r., sygn. III AUa 160/25, LEX nr 3982747; wyrok SA w Poznaniu z 30 lipca 2025 r., sygn. III AUa 42/25, LEX nr 3950830; wyrok SA w Katowicach z 18 czerwca 2025 r., sygn. III AUa 974/25, LEX nr 389513; wyrok SA w Szczecinie z 9 stycznia 2025 r., sygn. III AUa 169/23, LEX nr 3896668; wyrok SA w Gdańsku z 7 lipca 2025 r., sygn. III AUa 166/25, LEX nr 4022792; wyrok SA w Poznaniu z dnia 17 grudnia 2025 r., sygn. III AUa 772/25).

Wprawdzie przedmiotem sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych jest kontrola decyzji organu rentowego, ale w istocie nie tyle chodzi o samą decyzję, co o ocenę prawidłowości zamieszczonego w niej rozstrzygnięcia organu rentowego (m.in. w kwestii ustalenia wysokości świadczenia z ubezpieczeń społecznych). Jak trafnie skonstatował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lutego 2010 r. (sygn. I UK 247/09, LEX nr 585725), w ubezpieczeniach społecznych regułą jest kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Z zastosowaniem mechanizmu nabycia in abstracto powstaje przede wszystkim prawo do emerytur i rent. Zgodnie z przepisem art. 100 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń w niej określonych powstaje z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia prawa. Decyzje organów rentowych mają jedynie charakter deklaratoryjny, potwierdzający powstanie warunków koniecznych do nabycia prawa do świadczenia. W uzasadnieniu uchwały całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 grudnia 2000 r. (sygn. III ZP 29/00, OSNP 2001 Nr 12, poz. 418) Sąd Najwyższy stwierdził, że prawo do świadczeń powstaje i istnieje niezależnie od decyzji organu rentowego, a tylko jego realizacja w postaci wypłaty świadczenia wymaga potwierdzenia decyzją. Wniosek zainteresowanego nie jest zatem elementem prawa do świadczeń emerytalno-rentowych. Celem zgłoszenia wniosku jest realizacja

powstałego ex lege prawa. **W uchwale z dnia 28 listopada 2019 r. (sygn. III UZP 5/19, OSNP 2020 nr 6, poz. 57) Sąd Najwyższy do treści nabytego in abstracto prawa do emerytury włączył zasady obliczania jego wysokości.**

Ustawa emerytalna zawiera zaś przepisy stanowiące podstawę prawną weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym ex lege stanem uprawnień emerytalno-rentowych ubezpieczonych. Podstawę tę stanowi przepis art. 114, określający tryb ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokości. Uzasadnieniem dla ponowienia postępowania zakończonym prawomocną decyzją organu rentowego, wyznaczającym jego cel, jest niezgodność zawartego w decyzji rozstrzygnięcia z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną ubezpieczonego. W ponowionym postępowaniu organ rentowy dąży więc do ustalenia, czy popełnione przez niego uchybienia albo przedłożone przez ubezpieczonego dowody lub ujawnione fakty mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń. Bezpośrednim celem ponownego ustalenia jest rozstrzygnięcie o uprawnieniach emerytalno-rentowych ubezpieczonych, według stanu faktycznego z chwili wydania weryfikowanych decyzji rentowych. W doktrynie oraz judykaturze przyjmuje się, że postępowanie w sprawie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości stanowi nadzwyczajną kontynuację postępowania przed organem rentowym w tej samej sprawie wskutek przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia nowych okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które miały wpływ na prawo do określonego świadczenia (R. Babińska: Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, Warszawa 2007; K. Antonów: Ponownie ustalanie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, Przegląd Sądowy 2009 nr 1, s. 59 oraz K. Antonów [w:] R. Babińska-Górecka, M. Bartnicki, S. Gajewski, B. Suchacki, M. Zieleniecki, K. Antonów, Komentarz do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [w:] Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz do trzech ustaw emerytalnych, wyd. I, LEX/el. 2019, a nadto uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1996 r., sygn. II UZP 18/96, OSNAPIUS 1997 Nr 7, poz. 117 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 listopada 2000 r., sygn. II UKN 41/00, Prokuratura i Prawo 2001 nr 6 - dodatek, poz. 39; z dnia 21 września 2010 r., sygn. III UK 94/09, LEX nr 621346 i z dnia 24 marca 2011 r., sygn. I UK 317/10, LEX nr 811823, wyrok SN z 7.06.2022 r., sygn. II USKP 41/22, LEX nr 3450285, wyrok SN z 6.02.2025 r., sygn. I USKP 138/24, LEX nr 3831238.). Ponowne ustalenie w trybie art. 114 ustawy emerytalnej zmierza zatem do podważenia decyzji organu rentowego, niezależnie od tego, czy uprawomocniła się ona na skutek upływu

terminu odwołania, czy też rozstrzygnięcia sądu. To swoiste "wznowienie postępowania" w takich sprawach w sposób oczywisty ogranicza bowiem prawomocność, czy też niewzruszalność decyzji organu rentowego.

Kwestia rozstrzygnięcia w sposób wiążący o tym, jakie znaczenie dla obrotu prawnego należy przypisać wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego wydanemu w składzie, w którym zasiadała osoba nieuprawniona do orzekania powinna zostać rozstrzygnięta przez sąd. To sądy bowiem w realiach konkretnej sprawy rozstrzygają o tym, czy i jakie skutki procesowe należy przypisać danemu orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego.

W przepisach powszechnie obowiązującego prawa nie ma podstawy prawnej dla odmowy ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Rola Kancelarii Prezesa Rady Ministrów nie może polegać na weryfikowaniu ważności czy legalności orzeczeń, które do KPRM są przekazywane do publikacji na podstawie zarządzenia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego. Podstawy prawnej do odmowy publikowania orzeczeń TK – zwłaszcza gdy chodzi o orzeczenia wydane bez udziału osób nieuprawnionych do orzekania – nie tworzą ponadto orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ani Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

W przedmiotowej sprawie w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, niezależnie od tego czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego nieogłoszony w Dzienniku Ustaw wywołuje skutki prawne, prokonstytucyjna wykładnia art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wynikająca z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) potwierdzona w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) stanowi nową okoliczność będącą podstawą do wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, niezależnie od tego czy wyrok Trybunału w sprawie o sygn. SK 140/20 został opublikowany w Dzienniku Ustaw.

Naruszenie konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela

Wyrokowi zarzucam naruszenie przepisów art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 67 obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustaw. O ile zatem ustawodawca zobligowany jest do stworzenia systemu zabezpieczenia społecznego obejmującego okoliczności wskazane w art. 67 ust. 1 Konstytucji, o tyle sposób wykonania tego obowiązku pozostawiono – w dużym stopniu – jego

swobodnej decyzji. Zgodnie z ustabilizowanym orzecnictwem Trybunału Konstytucyjnego, postanowienie art. 67 ust. 1 Konstytucji stanowi podstawę do rozróżnienia: 1) minimalnego zakresu prawa do zabezpieczenia społecznego, odpowiadającego konstytucyjnej istocie tego prawa, który ustawodawca ma obowiązek zagwarantować, oraz 2) sfery uprawnień zagwarantowanych przez ustawę i wykraczających poza konstytucyjną istotę rozważanego prawa. W pierwszym wypadku ustawodawca ma znacznie mniejszą swobodę wprowadzania zmian do systemu prawnego; nowe rozwiązania prawne nie mogą bowiem naruszać konstytucyjnej istoty prawa do zabezpieczenia społecznego. W drugim wypadku ustawodawca może - co do zasady - znieść uprawnienia wykraczające poza konstytucyjną istotę prawa do zabezpieczenia społecznego. W każdym wypadku zmiany te powinny jednak być dokonywane z poszanowaniem pozostałych zasad i norm konstytucyjnych, wyznaczających granice swobody prawodawcy wprowadzania zmian do systemu prawnego, a w szczególności zasady ochrony zaufania jednostki do państwa, zasady ochrony praw nabytych oraz wymogu zachowania odpowiedniej *vacatio legis*, zasady równości (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 grudnia 2006 r., sygn. SK 15/06, OTK-A 2006 nr 11, poz. 170).

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem zasada równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji) polega na tym, iż wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych) charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu mają być traktowane równo, tzn. według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Jeżeli kontrolowana norma traktuje odmiennie adresatów, którzy charakteryzują się wspólną cechą istotną, mamy do czynienia z odstępstwem od zasady równości. Nie zawsze jest to jednak równoznaczne z istnieniem dyskryminacji lub uprzywilejowania. Konieczna jest jeszcze ocena kryterium, na podstawie którego dokonano owego zróżnicowania (por. wyroki TK z: 24 lutego 1999 r., sygn. SK 4/98, OTK ZU nr 2/1999, poz. 24; 9 maja 2005 r., sygn. SK 14/04, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 47; 27 marca 2007 r., sygn. SK 9/05, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 31). Zasada równości oznacza przede wszystkim zakaz nieuzasadnionego różnicowania sytuacji prawnej podmiotów podobnych (por. wyrok TK z 13 kwietnia 1999 r., sygn. K 36/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 40), ale zakłada jednocześnie różne traktowanie podmiotów różnych, tj. podmiotów, które nie posiadają wspólnej cechy istotnej (por. wyrok TK z 27 stycznia 2010 r., sygn. SK 41/07, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 5 i powołane tam orzecznictwo). Równość wobec prawa to także zasadność wyboru takiego, a nie innego kryterium zróżnicowania (por. orzeczenie TK z 9 marca 1988 r., sygn. U 7/87, OTK w 1988 r., poz. 1).

Jeżeli norma prawna traktuje odmiennie podmioty prawa posiadające wspólną cechę istotną, to wprowadza ona odstępstwo od zasady równości. Odstępstwo takie jest dopuszczalne, jeżeli zostały spełnione trzy warunki: 1) wprowadzone przez prawodawcę różnicowania muszą być racjonalnie uzasadnione, biorąc pod uwagę cel i treść przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma; 2) waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie podmiotów podobnych, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku różnego traktowania podmiotów podobnych; 3) regulacja prawna musi znajdować podstawę w wartościach, zasadach lub normach konstytucyjnych, uzasadniających odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Na gruncie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej można znaleźć co najmniej dwie podobne grupy posiadające wspólną cechę istotną. Pierwsza to grupa "wcześniejszych" emerytów objętych regulacjami z art. 194i oraz 194j ustawy emerytalnej, czyli ubezpieczeni kobiety i mężczyźni urodzeni w 1953. Druga zaś to ubezpieczeni z innych roczników niż 1953, którzy przed 1 stycznia 2013 r. (przed 6 czerwca 2012 r. jak wynika z wyroku w sprawie SK 140/20) złożyli wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w tym przepisie, a prawo do emerytury powszechnej nabyli po 1 stycznia 2013 r.

Należy wyjaśnić, że w celu realizacja wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) w dniu 19 czerwca 2020 r. uchwalono ustawę o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1222)³. Ustawa uregulowała kwestie ustalania wysokości emerytury z

³ Rzecznik Praw Obywatelskich podejmował kwestie realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego m.in. przedstawiając opinię w piśmie z dnia 10 czerwca 2019 r., III.7060.419.2019, do senackiego projektu ustawy stanowiącej realizację wyroku (poprzednia kadencja), kierując wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów pismem z dnia 7 października 2019 r., III.7060.796.2016, oraz do Marszałka Senatu pismem z dnia 18 listopada 2019 r., III.7060.796.2016, przedstawiając opinie zarówno do senackiego (pismo z dnia 6 grudnia 2019 r. III.7060.419.2019) oraz rządowego projektu (pismo z dnia 20 grudnia 2019 r. III.7060.993.2019) zwracając się do Przewodniczącej Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP (pismo z dnia 1 czerwca 2020 r. III.7060.796.2016) o pilne podjęcie prac legislacyjnych dotyczących senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (druk sejmowy 283). W opinii do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Rzecznik wskazał m.in., że projekt ogranicza krąg ubezpieczonych do tych urodzonych jedynie w 1953 r., w odróżnieniu od senackiego projektu ustawy, który odnosił się również do innych roczników emerytów, którzy nabyli i realizowali prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym przed omawianą nowelizacją (w istocie przed 1 stycznia 2013 r.,

wyłączeniem art. 25 ust 1b ustawy emerytalnej. Ustawa swym zakresem objęła ubezpieczonego urodzonego w 1953 r. zarówno kobietę jak i mężczyznę pod warunkiem, że prawo do emerytury przed osiągnięciem wieku emerytalnego (emerytury wcześniejszej) ma ustalone na podstawie wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2013 r. Zakresem regulacją objęto również inne emerytury wcześniejsze, nie tylko te z art. 46 w związku z art. 29 ustawy emerytalnej. Ustawą wprowadzono do ustawy emerytalnej: - art. 194i dla ubezpieczonych składających wnioski o emeryturę powszechną po raz pierwszy po wejściu w życie ustawy zmieniającej oraz - art. 194j dla ubezpieczonych, którzy na wniosek o przyznanie emerytury powszechnej otrzymali decyzję przyznającą tę emeryturę przed wejściem w życie ustawy zmieniającej oraz dla członków rodziny uprawnionych do renty rodzinnej po takim ubezpieczonym. Ustawę uchwalono po rozpoznaniu łącznie projektów senackiego i rządowego, przy czym senacki projekt zawierał szerszy zakres podmiotowy, nie ograniczał skutków wyroku jedynie do rocznika 1953.

Zgodnie z art 194j ustawy emerytalnej w przypadku ubezpieczonych urodzonych w 1953 r., którzy na podstawie wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2013 r., pobierali emeryturę wymienioną w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej oraz mają ustalone prawo do emerytury powszechnej, której wysokość została obliczona z zastosowaniem art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, organ rentowy ustala ponownie kwotę emerytury powszechnej od podstawy obliczenia emerytury ustalonej z zastosowaniem art. 194i ustawy emerytalnej (czyli w wyłączeniu art. 25 ust 1b ustawy emerytalnej). Ponowne ustalenie wysokości emerytury na podstawie art. 194j ustawy emerytalnej następuje z urzędu po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej, czyli po 11 stycznia 2021 r. Przeliczeniu podlega podstawa obliczenia emerytury powszechnej przyjęta do ostatecznego ustalenia jej wysokości. Do ustalenia nowej wysokości emerytury organ rentowy przyjmuje średnie dalsze trwanie życia przyjęte w decyzji o ustaleniu prawa do emerytury powszechnej. Następnie uwzględniane są kolejne zmiany wysokości świadczenia. Emerytura w ponownie ustalonej wysokości będzie przysługiwała od dnia, od którego podjęto wypłatę emerytury powszechnej, a w przypadku, gdy prawo do tej emerytury było zawieszane - od dnia, od którego mogłaby być podjęta jej wypłata. Przewidziano wypłatę wyrównania. Kwotą wyrównania stanowi różnica między ponownie obliczoną emeryturą, a wysokością dotychczasowego świadczenia za cały okres, w którym świadczenie było pobierane w niższej wysokości. W przypadku osób składających

choć w projekcie senackim wskazano datę publikacji ustawy nowelizującej 6 czerwca 2012 r.), a prawo do emerytury powszechnej powstało po 1 stycznia 2013 r.

wniosek o emeryturę po raz pierwszy po wejściu w życie ustawy zmieniającej w dodanym art. 194i wprowadzono 6 miesięczny termin do jego złożenia, wniosek można złożyć do 11 stycznia 2021 r. Ustalanie wysokości następuje według parametrów z daty złożenia wniosku bez niekonstytucyjnego pomniejszenia.

Finalnie uchwalona ustawa dotyczy jedynie ubezpieczonych urodzonych w 1953 r. (kobiet i mężczyzn). Choć w istocie rozważania Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. P 20/16 odwołujące się do wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa można odnieść również do ubezpieczonych z innych roczników, którzy przed 1 stycznia 2013 r. (6 czerwca 2012 r.) zdecydowali się na wcześniejszą emeryturę ufając, że państwo nie zmieni reguł wypłaty powszechnego świadczenia emerytalnego, do które prawo nabyli po 1 stycznia 2013 r. Co zostało następnie potwierdzone przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygn. SK 140/20.

Zaskarżony wyrok nie spełnia standardu konstytucyjnego w odniesieniu do zasady równości wobec prawa wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji, gdyż wnioskodawca znajduje się w takiej samej sytuacji jak mężczyzna urodzony w 1953 r., w stosunku, do którego wyłączono stosownie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w sytuacji, gdy wniosek o wcześniejszą emeryturę złożył przed 1 stycznia 2013 r., a prawa do emerytury powszechnej nabył po 1 stycznia 2013 r. a mianowicie w 2018 r. Zróżnicowanie sytuacji prawnej stanowi naruszenie zasady równości w prawie do zabezpieczenia społecznego, a odstępstwo to nie jest racjonalnie uzasadnione, nie jest proporcjonalne oraz nie znajduje podstaw w wartościach, zasadach lub normach konstytucyjnych, uzasadniających odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Na marginesie należy wskazać, że w poprzedniej kadencji Sejmu RP trwały prace nad inicjatywą senacką dotyczącą zmiany ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, której celem miało być przywrócenie emerytom urodzonym także w innym roku niż 1953 pełnej podstawy obliczenia emerytury pomniejszonej o kwoty pobranych tzw. emerytur wcześniejszych (druk nr 647). Proponowana zmiana polegała na wprowadzeniu możliwości obliczenia emerytury według nowych zasad bez pomniejszania podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur wcześniejszych, o ile wniosek o emeryturę wcześniejszą został złożony przed 1 stycznia 2013 r., a prawo do emerytury powszechnej (o której mowa w art. 24 ustawy

emerytalnej) powstało po 2012 r.⁴ Projekt szczegółowo określał zasady i terminy wypłaty przeliczonej emerytury. Zgodnie z zasadą dyskontynuacji prace nad tym projektem w obecnej kadencji Sejmu nie mogły być kontynuowane.

Natomiast aktualnie projekt ustawy o ustalaniu wysokości emerytur z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dla niektórych osób, które do dnia 6 czerwca 2012 r. złożyły wnioski o emeryturę na zasadach obowiązujących osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1949 r. (numer w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UD204) został skierowany do uzgodnień międzyresortowych, opiniowania i konsultacji publicznych⁵. Obecnie, w Ministerstwie toczą się prace analityczne nad zgłoszonymi w tym procesie uwagami i postulatami wobec zaproponowanych rozwiązań prawnych, zmierzających do uregulowania sytuacji prawnej osób pobierających emeryturę wcześniejszą.

Z tych powodów wnoszę jak na wstępie.

Marcin Wiącek
(-) podpis na oryginale

Załączniki:

- 5 odpisów pisma procesowego
- akta sądowe oraz rentowe

⁴ Pismem z dnia 16 marca 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP z prośbą o możliwie pilne podjęcie dalszych prac legislacyjnych nad senackim projektem ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (druk 647).

⁵ Rzecznik Praw Obywatelskich podejmował działania w kwestii realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) w wystąpieniach skierowanych do Minister Rodzin, Pracy Polityki Społecznej w sprawie, III.7060.92.2024 pismem z 27 czerwca 2024 r., w sprawie VII.7060.1.2024 pismami z dnia 12 lutego 2025 r., 30 kwietnia 2025 r. 6 grudnia 2025 r.). W kolejnych odpowiedziach z dnia: 14 listopada 2024 r., 14 marca 2025 r., 17 czerwca 2025 r., 10 grudnia 2025 r. wskazywano na toczące się prace legislacyjne w tym względzie.